

kuralının anlamı da bundan ibarettir. Ancak burada söz konusu edilen davacı ve davalıdan maksat "iddia sahibi" ve "aleyhine iddiada bulunulan taraf" olduğundan, "iddia sahibi olma" durumu da sürekli değil olaydan olaya değişebilir bir karakter arzettiği için İslâm muhâkeme hukukunda beyyine getirme kulfeti sadece davayı açan tarafa yüklenmiş bir yük değildir. Davalı durumundaki tarafın da karşı beyyine getirmesi her zaman mümkün olduğu gibi iddia sahibinin ikinci şahidi bulamadığı durumda yemin etmesi imkânı da vardır. Yalnız Hanefî fakihleri bu son şekli kabul etmemişlerdir.

Aynı konuda birbiriyle çatışan beyyine nelerin bulunması halinde hangi beyyinenin tercih edileceği konusunda İslâm hukuk ekolleri farklı ölçüler benimsemişlerdir. Meselâ delilin kuvvetçe üstünlüğü, şahitlerin daha âdil olması, bazılarına göre şahit sayısındaki fazlalık, beyyinenin ayrıntılı veya özlü olması, ziyadeyi veya aslı durumu ispat etmesi hali, tarafların zilyed olması veya olmaması gibi durumlar bu konuda söz konusu edilebilecek ölçülerdir (ayrıca bk. DELİL; HÜCCET; İSBAT; ŞAHİD).

BİBLİYOGRAFYA:

İbn Gânim el-Makdisî, *Tercihü'l-beyyinât*, Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 647/5; Karâfî, *el-Furûk*, Kahire 1347 — Beyrut, ts. (Âlemül-kütüb), IV, 62-65; İbn Kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmü'l-muvakk'în*, I, 90-91; a.mlf., *et-Turukû'l-hükmiyye*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütüb'il-ilmîyye), s. 14, 110-112; İbn Ferhûn, *et-Tebşıra*, Kahire 1301, I, 161-163; Şürûnbülâî, *el-Hükümü'l-müşned bi-tercihi beyyineti ğayri zi'l-yed*, Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 1344/40; a.mlf., *İzâhu'l-hafiyât 'inde te'âruzu beyyineti'n-nefy ve'l-isbât*, Kayseri Râşid Efendi Ktp., nr. 1344/42; Hamevî, *Ġamzû 'uyûni'l-beşâ'ir*, İstanbul 1290, I, 338 vd.; *Mecelle*, md. 76-78, 1676-1783; Ali Haydar, *Dürerü'l-hukkâm*, I, 161-170; Zerkâ, *el-Fıkhü'l-İslâmî*, II, 1060-1076; Muhammed Mustafa ez-Zühaylî, *Vesâ'ilü'l-isbât fi ş-şer'ati'l-İslâmiyye*, Dimaşk 1982, s. 25-26, 672-674, 808 vd.; Bilmen, *Kamus*², VIII, 118, 175-199; R. Brunschwig, "Bayyina", *Et*² (Fr.), I, 1150-1151.

ALİ BARDAKOĞLU

BEYYİNE SÜRESİ

(سورة البينة)

Kur'an-ı Kerim'in
doksan sekizinci süresi.

Mekkî olduğuna dair çeşitli rivayetler bulunmakla birlikte diğer bazı rivayetlere ve bilhassa Buhârî'de yer alan bir hadise göre (Buhârî, "Tefsîr", 98/1-3) Medine devrinde nâzil olmuştur. Süre-

nin üslup ve muhtevası, onun hem Mekte hem de Medine devrinin özelliklerini taşıdığını göstermekte, din konusunda vahiy ve nübüvvetin kesin belge olduğunu bildiren ilk beş âyet Mekkî süreleri, müşriklerle birlikte Ehl-i kitap'tan ve müminlerden söz eden son üç âyet ise Medenî süreleri andırmaktadır. Sürenin nüzülü ile ilgili değişik rivayetler bu özellikleriyle birlikte ele alınacak olursa Mekte devrinin sonlarında veya Medine devrinin başlarında nâzil olduğu söylenebilir. Sekiz âyet olup fâsılası (*) harfidir.

Süre, adını birinci âyette geçen ve "kesin belge" anlamına gelen el-beyyine kelimesinden almaktadır. Yine sürenin başlangıcını oluşturan "lem yekûn" lafzıyla, ayrıca içinde geçen kelimelerden alınmış Münfekkîn, Kayyime ve Beriyye gibi adlarla da anılmaktadır.

Sürenin ilk beş âyetinde, gerek Ehl-i kitap'tan olan inkârcıların gerekse müşriklerin Hz. Peygamber'in zuhuruna kadar bu durumlarını sürdürdükleri hatırlatılmış, Tevrat ve İncil'de geleceği bildirilen peygamberin henüz gönderilmemiş olmasını bu tutumlarının bir mazereti olarak ileri sürdüklerine işaret edilmiştir. Ancak Hz. Peygamber'in gelişinden sonra artık özellikle Ehl-i kitab'ın topyekûn hak dini kabul etmeleri gere-

kirken böyle olmadığı belirtilerek bunlardan bir kısmının İslâm'a yöneldiklerine, diğerlerinin ise aynı inkâr üzere kaldıklarına dikkat çekilmiş, kendilerinden beklenenin ise samimiyetle ve sadece Allah'a kulluk etmeleri, namazı dosdoğru kılıp zekâtı vermeleri olduğu vurgulanarak hak dinin ve gerçek dindarlığın temel ilkeleri ortaya konmuştur.

Son üç âyet mümin ile kâfir arasındaki farklı durumu belirtir: Dini inkâr eden, Allah huzurunda hesap verme korkusundan uzak olduğu için günah ve kötülükten sakınmaz. Bunun için dinsizler insanların en kötüsü, en zararlısı, müminler ise inançları gereği günahlardan sakınıp Allah rızasına uygun iyilikler yaptıkları için insanların en iyisi, en hayırlısıdır. Müminler bu dünyada mutlu yaşarlar, âhirette de cennete kavuşurlar. Ebedî mutluluk Allah rızasını elde etmek demektir. Bu da ancak Allah'a inanmak, sonsuz kudretine sığınmak ve O'na saygı duymakla olur.

Beyyine süresi, Alak ve Kadr süreleriyle yakın ilişkisinden dolayı Mushaf'ta bunlardan sonra yer almıştır. Çünkü Alak süresinde ilk vahiy, Kadr süresinde ilk vahyin geldiği gece konu edilmiş, bu sürede ise vahiy ve nübüvvetten maksat ve gayenin ne olduğu ve Allah'ın kitap ve peygamber göndermesindeki hikmetler açıklanmıştır. Süreden çıkan sonuca göre din ve dindarlık insan aklının uyurduğu ve yakıştırdığı bilgilerle değil Allah tarafından gönderilen kitap sahibi peygamberle kesinlik ve geçerlilik kazanır. Daha önceki din kitaplarında geleceği vaad edilen ve birtakım özelliklerle bildirilen Hz. Peygamber'in vehimden, şüphe ve tereddütten uzak tertemiz bilgilerle gönderilmesi, din konusunda doğru ile yanlış kesin çizgilerle ayıran bir belge niteliği taşır. İşte bundan dolayı sürede Hz. Peygamber "beyyine" (kesin belge) diye tanıtılır.

Süre ile ilgili olarak bir gün Hz. Peygamber Übey b. Kâ'b'a, "Allah 'Lem yekûnillezîne keferû' süresini (bir başka rivayette Kur'an'ı) sana okumamı emretti" buyurmuş, Übey de Allah tarafından adının anılmış olması sebebiyle sevinmiş ve ağlamıştır (Buhârî, "Tefsîr", 98/1-3; Müslim, "Şalâtü'l-müsâfirîn", 245-246). Ayrıca faziletine dair Matar el-Müzenî'den rivayet edilen, "Allah, 'Lem yekûnillezîne keferû' süresini okuyan kişinin kıraatini dinler ve şöyle söyler: Müjde olsun sana ey kulum! İzzetime andol-

Muhakkak hatıyla yazılmış Beyyine süresi

sun ki gerek dünya gerekse âhiret hal-
lerinden hiçbirinde seni unutmayacağım
ve seni cennete yerleştireceğim, ta ki
hoşnut olasın" meâlindeki hadisle bazı
tefsir kaynaklarında yer alan ve Übey b.
Kâ'b'ın rivayet ettiği ileri sürülen, "Kim
Lemyekün süresini okursa kıyamet gü-
nünde sabah akşam seçkin kullarla be-
raber olur" anlamındaki hadisin mevzû
olduğu kabul edilmiştir (İbnü'l-Cevzî, I,
239-241; Zerkeşî, I, 432).

BİBLİYOGRAFYA :

Buhârî, "Tefsîr", 98/1-3; Müslim, "Şalâtü'l-
müsâfirîn", 245-246; Zemahşerî, *el-Keşşâf* (Bey-
rut), IV, 781-783; İbnü'l-Cevzî, *el-Mevzû'ât*
(nşr. Abdurrahman M. Osman), Medine 1386/
1966, I, 239-241; İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Kur'ân*,
IV, 537-538; Zerkeşî, *el-Burhân*, I, 432; Âlûsî,
Râhu'l-me'ânî, XXX, 200-208; Elmalılı, *Hak
Dini*, IX, 5985-6005; Ömer Rıza Doğrul, *Tanrı
Buyruğu*, İstanbul 1980, s. 690-692.

EMİN IŞIK

BEYYÜMÎ

(اليومى)

Ali b. Hicâzî el-Beyyûmî
(ö. 1183/1769)

**Beyyûmiyye tarikatının kurucusu
Mısırlı sûfî.**

1108'de (1696) Mısır'da Beyyûm ka-
sabasında doğdu. Hıfzını ve öğrenimini
tamamladıktan sonra tasavvuf yoluna
girerek Hüseyin ed-Demirtaşî el-Âdilî-
den Halvetiyye, Ahmed b. Abbâd eş-Şâ-
zeli'den Şazeliyye, Ömer b. Abdüsselâm
et-Tetâvunî'den Kâdiriyye, Abdurrahman
el-Halebî'den Bedeviyye, İsâ et-Taylûnî-
den Nakşibendiyye tarikatlarının icâze-
tini aldı. Bundan dolayı "câmiu't-turuk"
olarak tanınır. İrşâda başladıktan sonra
Kahire'de İmam Hüseyin Mescidi civa-
rında (Hüseyniyye) oturmayı tercih etti.
Aynı semtte Zâhir Camii'nde zikir hal-
kası teşkil ederdi. İlim ve takvâsı, kısa
zamanda etrafına geniş bir mürid kitle-
sinin toplanmasına vesile oldu. Eşkiya-
lık yapan pek çok kimsenin tövbe ede-
rek müridleri arasına katıldığı rivayet
edilir. Ayrıca ilim ve devlet adamların-
dan onun sohbetlerine devam eden kim-
seler de vardı. Ezher şeyhinin kendisine
Ezher'den bir kürsü vermesi nüfuzunu
daha da arttırdı. Daha sonra sadrazam
olan Mısır Valisi Mustafa Paşa onu se-
venlerden ve sohbetine devam edenler-
dendi. Ali el-Beyyûmî'nin Mustafa Paşa-
ya sadrazam olacağını önceden haber
verdiği rivayet edilir. Mustafa Paşa sad-

razam olunca onun için bir mescid, se-
bil ve türbe yaptırdı. Vefat ettiğinde Bey-
yûmiyye Camii olarak bilinen bu cami-
deki türbesine gömüldü. Tarikat âdâbı-
na dair, tasavvufî ve edebî konularda
sekiz risâlesi bulunan Ali el-Beyyûmî-
nin *Câmî'u'l-esrâr fî tarîki's-sâdeti'l-
Beyyûmiyye* adlı risâlesi basılmıştır (Ka-
hire, ts.).

Ali el-Beyyûmî'nin Mekke'ye sık sık
yaptığı seyahatlerde göçebe kabilelere
verdiği vaazlar, Mısır'dan Hicaz'a kadar
olan bölgede kurucusu olduğu Beyyû-
miyye tarikatının yayılmasını sağladı. Bu
bölgelere gönderdiği halifeleri sayesinde
müridlerinin sayısı giderek arttı. Mek-
ke ve Medine'de Bedeviyye tarikatı men-
supları kısa zamanda Beyyûmiyye'ye bağ-
landılar. Tarikat, kurucusu ve halifele-
ri zamanında Arabistan, Yemen, Hadra-
mut ve Mâverâünnehir'e yayıldı; oradan
İran'a, Fırat ve İndus vadilerine, Hint de-
nizi kıyılarına kadar ulaştı. Ancak hali-
felerinden şeyh Muhammed Nâfî'in ölü-
münden sonra diğer halifeleri arasında
meydana gelen ihtilâflar tarikatın gücünü
sarstı. Hicaz Beyyûmîleri ile Mısır Bey-
yûmîleri birbirinden ayrılarak her biri ba-
ğımsız hareket etmeye başladı. Vehhâbî
hareketinin Hicaz bölgesine hâkim olu-
şuna kadar Mekke ve Medine'de bulunan
çok sayıdaki Beyyûmî tekkesi hacılara
sağlık hizmeti veren birer ocak görünümün-
deydi. 1880'li yıllarda Mekke'de sek-
iz, Cidde'de altı, Medine ve Taîf'te de
birkaç tane Beyyûmî tekkesi bulundu-
ğu bilinmektedir. Beyyûmiyye bugün Mı-
sır'ın en yaygın tarikatlarından biridir.

Bedeviyye ile Beyyûmiyye arasında
önemli benzerlikler bulunmakla birlikte
âdâb ve erkânlarında bazı farklılıklar var-
dır. Beyyûmiyye genellikle "esmâ-i seb'a"
zikrine önem veren bir tarikat olup cez-
be, mücadele ve teslimiyet esaslarına
dayanır. Bedeviyye'de tarikata intisap,
şeyh ile mürid musafaha halinde iken
şeyhin müride tövbe telkiniyle gerçekleşir.
Beyyûmiyye'de ise telkin sırasında
şeyh ile mürid, ellerinin parmakları kar-
şılıklı olarak birbirine iyice geçmiş bir
halde bulunurlar. Bedevî zikrinde derviş-
ler ayakta vücutlarını bele kadar bükerek,
kollarını serbest bırakırlar; Beyyûmîler
ise vücutlarını bükünce ellerini çapraz
olarak göğüsleri üzerine koyar, başla-
rını kaldırıp doğrulurken ellerini çırp-
parlar.

Beyyûmiyye Anadolu ve Balkanlar'da
hemen hemen hiç yayılmamışsa da Be-
deviyye tarikatı mensupları vasıtasıyla

İstanbul'a getirilmiştir. Cemaleddin Ser-
ver Revnakoğlu, Kocamustafapaşa'daki
Ağaçkakan Bedevî Dergâhı ile Eyüp-İs-
lâmbey Bedevî Tekkesi'nin Beyyûmî ol-
duğunu belirtmektedir. "Yâ Allah hû!"
diyerek ve el çırparak yapılan Beyyûmî
zikri İstanbul'da Bedevî ve Rifâî derviş-
leri tarafından şu şekilde icra edilirdi:
Ayakta başlayan ism-i celâl zikri zâkir-
başının yönetiminde bir süre devam et-
tikten sonra şeyh efendinin kapıda gö-
rünüp uzunca bir "hû!" demesiyle Bey-
yûmî zikri başlardı. Kıyam safı bozulma-
dan aralar açılır ve yarım halka teşkil
edilirdi. Artık ism-i celâl zikri, harf-i ni-
dâ ile birlikte "yâ Allah!" şeklinde yapı-
lırdı. Nida harfi uzatılır ve bir müddet
"yâ hû!...", "yâ Allah, yâ dâim!" şeklinde
kıyam zikrine devam edilirdi. Sesler per-
de perde yükselir ve alçalırdı. Hareket-
ler hızlandığında dizler arasına yere vu-
rulur, vücut, gövde ve ayaklar daima ha-
reketli olurdu. Zâkirler öne, arkaya, sağa,
sola düzenli olarak gider gelirdi. Ayaklar
kıyam zikrinde olduğu gibi bir
yere çakılıp kalmaz, ayak parmakları
üzerinde yarım çark halinde dönüşler
yapılırdı. Soldan sağa, sağdan sola düz-
gün, ölçülü bir şekilde tekrarlanan bu
hareketlerin sonunda saflar toplanıp sık-
laşırdı. Omuzlardan tutularak ağızlarından
"hay" ism-i şerîfi dökülür ve dizler yay-
landırılır, başlar kıyam zikrinde olduğu
gibi öne ve arkaya sallanır; "Allah Allah
hû, rabbenâ yâ rahmân!" denilerek zi-
kir tamamlanırdı. Beyyûmî zikri Osman-
lılar'ın son devirlerinde ve Cumhuriyet'in
ilk yıllarında Eyüp-İslâmbey Bedevî Der-
gâhı'nda icra edilmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

Cebertî, *Acâ'ibü'l-âşâr*, I, 379-381; Harîrî-
zâde, *Tibyan*, Süleymaniye Ktp., İbrahim Efendi,
nr. 230, I, vr. 194^b-195^a; Le Chatelier, *Les Con-
fereries Musulmanes du Hedjaz*, Paris 1887, s.
182-190; Serkis, *Mu'cem*, I, 622; Hüseyin Vas-
sâf, *Sefîne*, I, 226; Cemaleddin Server Revna-
koğlu, *İstanbul Tekkeleri Notları*, Divan Edebi-
yatı Müzesi, Arşiv B, Zrf. 36; Brockelmann, *GAL*,
II, 462; *Suppl.*, I, 784; II, 146, 478; Ronart,
CEAC, s. 81; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 416; Cl.
Huart, "Beyyûmiyye", *IA*, II, 593; W. A. S. Khali-
di, "Bayyûmiyya", *EI²* (İng.), I, 1151-1152.

HASAN KÂMİL YILMAZ

BEYYÜMİYYE

(اليومية)

Ali b. Hicâzî el-Beyyûmî
(ö. 1183/1769)
tarafından kurulan bir tarikat
(bk. BEYYÜMÎ).